

ZVÍŘENA ORLICKÝCH HOR

Po stránce zoologické nejsou Orlické hory zdaleka tak bohaté jako sousední Krkonoše a Králický Sněžník. Je to především proto, že jsou ochuzeny o ty druhy, které žijí nad hranicí lesa. Orlické hory, které dosahují výšky něco přes 1.100 m, tuto hranici postrádají v souvislejším celku. Nacházíme zde proto především ty druhy, které v sousedních Krkonoších žijí právě přibližně v této výšce. Je jisté, že blízkost Krkonoš ovlivňovala a ovlivňuje zvířenu Orlických hor. Druhým problémem je pak dnešní stav našich vědomostí. Zatím co Krkonoše se vždy těšily a těší zájmu všech specialistů—přírodovědců, byly Orlické hory značně opomíjeny a tak se stalo, že některé velké skupiny zde nebyly dosud zpracovány a stav jejich rozšíření je prozatím neznám. Je to především velká skupina bezobratlých, včetně hmyzu, která tvoří co do kvantity i kvality největší část faunistického osídlení Orlických hor. V literatuře nacházíme jen jednotlivé údaje, souborně však bylo zpracováno z tohoto území velice málo. I tento stav přispívá tomu, že fauna Orlických hor se zdá být chudší než krkonošská. Přesto mají i Orlické hory své specifické druhy, které nejsou známy ze sousedních území. Lépe zpracovanou skupinou jsou obratlovci, kteří jsou také nejnápadnější a jsou to právě oni, jež upoutají i běžného návštěvníka Orlických hor — turistu. Je pravda, že mnozí ze živočichů žijí skrytě a proto běžně unikají pozornosti, ale velká zvířata nikdy pozornosti ujít nemohou.

Jak jsem již napsal v úvodu, je velká většina bezobratlých na území Orlických hor bez zpracování. Údaje, které jsou, se týkají jen jednotlivostí. Z nejvýznamnějších zástupců červů zde žije zajímavá žížala podhorská (*Eisenia submontana*), známá především tím, že její tělní tekutina ve tmě světélkuje. Je jinak rozšířena na Balkáně, jižním Maďarsku, Slovensku, Beskydech, Jeseníkách a v Krkonoších. V horních tocích říček žije poměrně hojně ploštěnka horská (*Crenobia alpina*). Zástupců hmyzu je obrovské množství, patřící různým hmyzím řádům, avšak velká většina jsou druhy obecné. Např. z brouků rodu *Carabus* zde naleznete druhy střevlík hladký, s. zrnitý, s. Linnéův, s. zlatolesklý aj. Lépe než hmyz je zpracována skupina měkkýšů. Z významných druhů zde žije *Iphigenia mucida badia*, zjištěná v ČSSR jen na Šumavě a na Králickém Sněžníku, a *Delima ornata* a *Cochlodina commutata*. Všechny tyto druhy jsou relikty teplejších fází ledových dob.

Obratlovci jsou v Orlických horách zastoupeni více druhy. V potociích a říčkách žije kromě pstruha a vranky, typických představitelů pstruhového pásma, jakým jsou všechny vody v Orlických horách, i poměrně vzácná mihule potoční (*Lampetra planeri*). Také obojživelníci zde mají své zastupce; až na vrcholy hor tj, přes 1.000 m jsou rozšířeny oba dva druhy zde žijících čolků, čolek obecný a čolek horský (*Triturus alpestris*), který zvláště na jaře v době rozmnožování je velice hojný a lze jej zastihnout i v kalužích, zatímco mlok zemní (*Salamandra salamandra*) je rozšířen sporadicky v nižších polohách a v údolích. Po celém území i na hřebenech žije skokan hnědý, ropucha obecná jen místy. Plazi jsou zastoupeni dosti hojnou zmijí obecnou a ještěrkou obecnou a jen v horských oblastech žijící ještěrkou živorodou (*Lacerta vivipara*), která je v Orlických horách opravdu hojná. Užovka obojková žije opět v údolích a níže položených místech. Nejpočetnější je zastoupena skupina ptáků. Z nejzajímavějších jsou to boreoalpíní druhy - ořešník kropenatý (*Nucifraga caryocatactes*) a kolohřivec horský (*Turdus torquatus*) a vzácně hnízdící druhy — čáp černý (*Ciconia nigra*) a sýc rousný (*Aegolius funereus*). Kromě těchto významných druhů zde hnízdí a žije celá plejáda drobných i větších ptáků. V lesích je to množství zpěvného ptactva, mezi nimiž dominuje brávník, střízlík, pěnkava a pěnice černohlavá. Z ostatních dlužno jmenovat vránu šedou, hýla obecného, čížka, křivku obecnou, skřivana lesního, lindušku lesní, šoupálka dlouhoprstého, brhlíka, oba druhy králíčků, koňadru, modřinku, uhelníčka, parukářku, babku lesklohlavou, červenku, rehka domácího, pěvušku modrou, kvíčalu, drozda zpěvného, kosa, budníčka malého, lesního i většího, pěníci hnědokřídlou, dále pak sluku lesní, tetřeva a tetřívka, káně lesní a jestřába. V lukách a při potociích žije strnad zahradní a obecný, bramborníček hnědý, linduška luční, konipas horský a luční, skorec vodní, bekasina a dckonce i křepelka. V blízkosti lidských obydlí též kavka, rorýs, jirňčka a vlaštovka. Poměrně vzácný je datel černý.

Ze savců žije na území Orlických hor velká většina naší lovné zvěře. Je to především jelen, srnec a řídčeji prase divoké. Stavys vysoké zvěře jsou značné. V některých oblastech žije i vysazený muflon. Šelmy představuje liška, rozšířená po celém území, dále jezevec, který však není hojný. Z drobnějších šelem zde žijí všechny u nás se vyskytující druhy, tj. kuna lesní a skalní, tchoř tmavý, hranostaj a lasička. Nejsou však příliš hojné. Nejvíce je zde zástupců drobných hlodavců, kteří ovšem unikají naší pozornosti. Byly zde zatím zjištěny tyto druhy: plšík lískový (*Muscardinus avellanarius*), hraboš vodní (*Arvicola terrestris*), norník rudý (*Clethrionomys glareolus*), hraboš zemní (*Microtus agrestis*), hrabošik podzemní (*Pitymys subterraneus*), hraboš polní (*Microtus arvalis*), myšice lesní (*Apodemus flavicollis*), myšice křovinná (*Apodemus sylvaticus*). Z hmyzožravců zde žije vzácný rejek horský (*Sorex alpi-*

nus), který se v zimních měsících stahuje do chat stejně jako bělozubka šedá (*Crocidura suaveolens*). Netopýrů bylo na území Orlických hor zjištěno dosud sedm druhů, většina na zimních stanovištích. V létě se zdržuje na půdách kostelů netopýr velký (*Myotis myotis*) a netopýr dlouhouchý (*Plecotus austriacus*); na zimovištích pak netopýr vousatý (*Myotis mystacinus*), netopýr brvitý (*Myotis emarginatus*), netopýr černý (*Barbastella barbastellus*), netopýr severní (*Eptesicus nilsoni*) netopýr ušatý (*Plecotus auritus*).

Je pochopitelné že tento přehled nemůže být úplný. Má za účel co nejstručněji charakterizovat stav vědomostí o takovém území, jako jsou Orlické hory. Nemůže a také nechce být vyčerpávajícím. Na závěr chci podotknout, že v současnosti se výzkumem některých skupin živočichů zabývají pracovníci Východočeského muzea v Hradci Králové, dále pak i pracovníci přírodovědecké fakulty KU v Praze. Je tedy možno doufat, že poznatky o zvířeně Orlických hor se budou značně rozšiřovat.

Ladislav Hladký — Václav Matouš

HISTORICKÉ VYMEZENÍ ORLICKÝCH HOR A PODORLICKA

Vymezení oblasti Orlických hor a Podorlicka z hlediska historického je neobyčejně obtížné. Předem je však nutno říci, že by bylo rozhodně chybné omezit se pouze na území dnešního okresu Rychnov n. Kn., který ovšem zaujímá nesporně její největší část. Musíme zde přihlídnout k dřívějším správním a ekonomickým okruhům, které byly v období feudalismu představovány jednotlivými velkostatký. Ovšem i zde nebude otázka tak jednoduchá, jak by se snad mohlo zdát na první pohled, poněvadž často docházelo k přechodům držby a v důsledku toho i ke změnám hranic těchto celků a s tím se také měnil význam jednotlivých středisek.

Jako příklad můžeme uvést snahu Trčků z Lípy v době třicetileté války o vytvoření mohutného rodového dominia, kdy celý trčkovský komplex od Třebehovic p. Orebem přes Opočno, Nové Město n. Met. až k Náchodu byl řízen opočenským regentem. Kdyby tento vývoj nebyl násilně přerušen, mohli bychom se vsí pravděpodobností zahrnout do naší oblasti i Náchodsko.